

N:o 91.

Af herr **J. H. G. Fredholm** från Stockholm, om ändrad lydelse af § 72 riksdagsordningen.

Det länge eftersträfvade och högst önskvärda målet att få till stånd en instruktion för Riksdagens revisorer, mera tillfredsställande än de nu gällande, kunde som bekant icke vinnas vid sistlidna års lagtima riksdag, enär ett derom framlagdt förslag då af Första Kammaren förkastades. Det vill äfven synas, som föga utsigt förefinnes att inom en beräknelig framtid nå det eftersträfvade målet, om i betraktande tages, icke blott att det då föreliggande förslaget var affattadt i öfverensstämmelse med det beslut, som af Första Kammaren fattades vid 1885 års riksdag, utan äfven att det vid sistnämnde riksdag af Kongl. Maj:t framlagda förslag till förnyad instruktion, som med några ändringar af Första Kammaren antogs, varit grundlligen förberedt af en komité, som Kongl. Maj:t för ändamålet tillsatt, dertill föranledd af från statsrevisorernas sida gjorda förnyade framställningar.

Trots detta erfarenhetens vittnesbörd må det vara ursäktligt, om man med hänsyn till statsrevisionens stora betydelse vågar hysa den förhoppningen, att åtminstone de mest i ögonen fallande bristerna i statsrevisionens nuvarande organisation icke skola vara omöjliga att afhjelpa.

Enligt 72 § riksdagsordningen förordnas af hvardera kammaren sex genom val utsedda revisorer att, i öfverensstämmelse med regeringsformen och särskild instruktion, granska statsverkets, riksbankens och

riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning. Dessa sålunda utsedda revisorer välja sjelfve inom sig ordförande, hvilken eger afgörande röst, derest, vid omröstning, rösterna i något fall äro lika.

Genom det sistnämnda stadgandet gifves åt den kammares ledamöter, hvilka bland sig räkna ordföranden, ett bestämmande inflytande vid beslutens fattande, och detta medför bland annat den olägenheten, att, på sätt friherre Leijonhufvud vid diskussionen i Första Kammaren den 16 maj 1885 påvisade, »det blir alltid strid om ordförandevallet, och detta kommer icke att afgöras så, att den, som är skickligast att blifva ordförande, blir vald, utan partierna komma att söka få till ordförande den, hvilkens åsikter komma att gå i samma riktning som partiets.»

Detta, att icke få den skickligaste till ordförande, är dock den minsta olägenheten af att ordföranden har afgörande röst. Vida större äro de olägenheter, som deraf uppstå genom det sätt, hvarpå partierna inom revisionen bildas. »Det är», yttrade herr Bergström vid förenämnda diskussion i Första Kammaren »ganska väsentligt, att de af Första Kammaren utsedda revisorerna känna sig ansvariga ensamt inför den kammare, hvars andas barn de, så att säga, äro och af hvilkens idéer och opinioner de äro ett uttryck. Dessa idéer och opinioner äro ofta himmelsvidt åtskilda från dem, som Andra Kammarens revisorer hylla». Med en sådan uppfattning, hvilken icke torde vara främmande för Första Kammarens revisorer, blir det blott allt för tydligt, att dessa såsom parti skola komma att intaga ställning gent emot Andra Kammarens revisorer och derigenom tvinga dessa senare att, med eller mot deras åstundan, tillvägagå på likartadt sätt.

Vid en granskning af revisionsberättelserna och de till dem fogade reservationer vill det synas, som denna partiställning på senare tider framträdt allt skarpare. Skulle det komma att fortgå på samma sätt, kan man befara, att det i en snar framtid skall kunna leda derhän, att inom revisionen kammare kommer att stå emot kammare icke blott i en eller annan, utan i alla frågor, som komma under statsrevisionens behandling. Lägges härtill, att under de 27 statsrevisioner, som egt rum sedan det nya representationsskicket infördes, Andra Kammarens revisorer icke hafva haft förmånen att bland sig räkna ordföranden mer än fem gånger, vill det synas klart, att om samma proportion för framtiden kommer att iakttagas, så skola Andra Kammarens revisorer i följd af de begge nu anförda omständigheterna i förening knappast kunna komma att på besluten inom revisionen inverka femtedelen så mycket som Första Kammarens.

Genom en utveckling i förbemäld rigtning, hvilken man, på grund af hvad erfarenheten hittills lärt, har anledning att befara, skulle den likaberättigade ställning, som kamrarnes revisorer enligt grundlagen böra till hvarandra intaga, faktiskt komma att häfvas. Men dessförutom, och hvad vida viktigare är, torde en sådan den Första Kammarens öfvervigt komma att menligt inverka på resultatet af statsrevisionens arbeten, då den »himmelsvida» åtskilnaden mellan Första och Andra Kammarens revisorer förnämligast torde bestå deri, att Första Kammarens revisorer i regel anse sig böra tillbakavisa alla anmärkningar, som göras, under det att Andra Kammarens anse sig hafva blifvit till revisorer utsedda just för att göra anmärkningar, der fog för sådana finnes.

Det är visserligen sant, att mot en sådan den Första Kammarens befarade magtställning inom revisionen gifves äfven med nu gällande stadgande i 72 § riksdagsordningen det korrektiv, att vid val af ordförande alltid låta lotten blifva afgörande för hvilkendera kammarens revisorer ordföranden skall tillhöra. Genom att konsekvent vidhålla detta tillvägagångssätt, böra Andra Kammarens ledamöter inom revisionen för framtiden försättas i ett gynsamare läge än det, hvori de befunnit sig på grund af hittills följda förfaringssätt. Men äfven om på angifvet sätt jemvigt sålunda skulle kunna åvägabringas i den likaberättigade ställning, som de begge kamrarnes revisorer, enligt grundlagen, böra till hvarandra intaga, så undgår man derigenom icke den för statsrevisionens betydelse betänkliga faran, att den ena kammarens revisorer kunna, om de så vilja, under hela revisionen ensamma bestämma, hvad som i revisionsberättelsen skall göras till föremål för anmärkning eller icke.

För att förebygga denna fara synes mig icke behöfva vidtagas annan åtgärd, än att förbemälda i 72 § riksdagsordningen förekommande stadgande om ordförandens afgörande röst ändras. Friherre Leijonhufvud, sjelf förutvarande ordförande i statsrevisionen, yttrade under förut återopade diskussion i Första Kammaren derom: »Jag tror därför, att omröstningen borde gå till, så vidt möjligt, på samma sätt som i Riksdagens utskott, der lotten får afgöra genom den förseglade sedeln. Jag anser, att antingen bör paragrafen ändras så, att slutet omröstning med aflagd förseglad sedel införes, eller ock bör paragrafen alldeles utgå, då det faller af sig sjelf, att revisorererna följa samma ordning, som i utskotten är gällande.» Herr Törneblad, förutvarande ledamot af den komité, som haft till uppgift att framlägga förslag till förnyad instruktion för Riksdagens revisorer, förklarade sig vid samma

tillfälle vara ense med förenämnde talare deri, att det vid omröstningen inom revisionen »borde tillgå på samma sätt, som nu i utskotten, men», tillade han, »ty värr är grundlagens stadgande der vid lag alldeles ovilkorligt, så att man måste rätta sig derefter».

För att undanrödja detta hinder mot en, efter hvad jag tror mig hafva ådagalagt, högst nödig och nyttig reform, hvilken af två så sakkunnige män, som de begge förenämnde, vunnit understöd, och då jag icke tror, att man utan fara kan ur grundlagen utesluta en så vigtig sak, som sättet för beslutens fattande, tillåter jag mig föreslå, att stadgandet om ordförandens afgörande röst i 72 § riksdagsordningen ändras till likhet med hvad i 48 § riksdagsordningen stadgas om omröstning inom Riksdagens utskott, eller dertill, att då inom statsrevisionen omröstning med slutna sedlar anställs, bör en sedel alltid uttagas och förseglas, hvilken öppnas endast i det fall, att rösterna vid sammanräkandet befinnas lika delade.

Om hvad jag nu haft äran framhålla befinnes vara af beskaffenhet att föranleda till ändring af 72 § riksdagsordningen, så torde man må hända icke böra försumma tillfället att samtidigt fullständiga förenämnde § med ett tillägg, som synes mig vara högst nödigt och nyttigt i ej mindre grad än den af mig nu föreslagna ändringen.

I § 6 af instruktionen för Riksdagens revisorer af riksbanken är genom tydligt stadgande hvarje ledamot dess reservationsrätt förbehållen. Något dylikt eller motsvarande stadgande förekommer deremot icke vare sig i instruktionen för revisorerna af statsverket, eller i instruktionen för revisorerna af riksgäldskontoret. Men hvad värre är, jag har icke kunnat finna, att rikets grundlagar på något sätt trygga Riksdagens revisorers reservationsrätt, och dock torde dessa få betraktas såsom Riksdagens tillitsmän i ej ringare grad än utskottens ledamöter, hvilkas reservationsrätt är omgärdad af grundlagens helgd.

Är den enskilde revisorns rätt att reservera sig mot af revisionen fattade beslut ej genom lag honom fullt och otvetydigt tillförsäkrad, skall den alltid komma att blifva mer eller mindre osäker, och i samma mån den är detta, skall den medföra dels en menlig inverkan på statsrevisionens betydelse utåt, dels en förlamande inverkan på det nit och allvar, med hvilket den enskilde revisorn förrättar sitt i så många hänseenden otacksamma granskningsarbete. Utan att vilja till någon del föringa statsrevisionens direkt kontrollerande betydelse, torde man dock med säkerhet kunna våga det påståendet, att ur kontrollens synpunkt är statsrevisionens indirekta betydelse vida större.

Att det sistnämnda är förhållandet torde till en väsentlig grad få tillskrifvas det allmänna antagandet, att ingen möjlighet förefinnes att genom undertryckandet af en reservation förhindra uppenbarandet af något, som en revisor anser vara anmärkningsvärdt. Redan misstanken om tillvaron af en sådan möjlighet skall, enligt mitt förmenande, förtaga revisionen om icke all, så åtminstone en betydlig del af dennas moraliska betydelse, hvartill kommer, att undertryckandet af den enskilde revisorns reservationsrätt är detsamma som att kämbart kränka honom i fullgörandet af hans förnämsta pligt som revisor, den att oförbehållsamt uttala sanningen, sådan han ser den.

För att statsrevisionen skall kunna motsvara sin bestämmelse, synes mig därför vara högst angeläget att tillse, att ingen enskild revisor skall kunna betagas rätten att, på det sätt han finner lämpligast, reservera sig, dervid naturligtvis underförstådt, att han ensam uppbär ansvaret så väl för sin särskilda mening som för de uttryck, i hvilka han kläder den, hvartill hörer att icke yppa något af hvad som enligt 4 § i instruktionen för riksbankens revisorer tyst vara bör eller hållas doldt och förtegdadt.

Med nyssnämnda undantag för 6 § i instruktionen för Riksdagens revisorer af riksbanken saknas emellertid i öfriga för statsrevisorerna gällande instruktioner all trygghet för att den enskilde revisorns reservationsrätt skall vara honom förbehållen. Det har också inträffat, att en i statsrevisionen deltagande ledamot blifvit genom revisionens beslut förvägrad att till revisionsberättelsen foga sin särskilda mening. Hvad som i det fallet händt en gång kan ytterligare upprepas, och ju flera gånger sådant sker och ju anmärkningsvärdare den undertryckta meningen är, desto mer skall statsrevisionen förlora i betydelse tills den må hända slutligen, ifrån att hafva varit en lifskraftig institution af största gagn för landet, sjunker ned till ett blott och bart statsornament.

På grund af hvad jag nu om reservationsrätten haft äran anföra, synes det mig ytterst nödvändigt, att i den 72 § riksdagsordningen införes ett stadgande, likartadt med det, som förekommer i 48 § 2 mom. riksdagsordningen om utskottsledamots reservationsrätt eller: ledamot af revisionen, som i någon punkt är med revisionen af olika mening, vare obetaget att intill revisionens slut sin skiljaktiga mening till revisionsberättelsen foga.

Med anledning af hvad som i det föregående blifvit anfördt, tillåter jag mig vördsamt föreslå,

att Riksdagen för sin del ville besluta sådan ändring i 72 § riksdagsordningen, att dels afgörande röst icke medgifves ordföranden för Riksdagens revisorer vid fattandet af deras beslut, dels att den enskilde revisorns reservationsrätt honom fullt och otvetydigt tillerkännes.

För den händelse konstitutionsutskottet, till hvars förberedande behandling denna min motion torde öfverlemnas, gillar och godkänner de förslag, som jag nu framställt, anhåller jag vördsamt, att utskottet behagade formulera de ändringar i 72 § riksdagsordningen, hvartill förslagen kunna föranleda, äfvensom för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i andra grundlagsparagrafer, som må hända kunna blifva en följd af att 72 § riksdagsordningen, på sätt jag föreslagit, ändras.

Stockholm den 26 januari 1893.

J. H. G. Fredholm.